
ŽENE OVISNICE – RAZLIKE U OBILJEŽJIMA OBITELJI I OBILJEŽJIMA PSIHO SOCIJALNOG RAZVOJA IZMEĐU ŽENA I MUŠKARACA OVISNIKA O DROGAMA

**Dr.sc. Jadranka Ivandić Zimić,
Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH
Tel. 01 4878 130
Fax. 01 4878 122
E-mail: jadranka.ivandic@uredzadroge.hr**

HRVATSKI SABOR, 12. PROSINCA 2012. GODINE

RAŠIRENOST ZLOUPORABE DROGA

- **Ovisnost o drogama je globalni problem suvremenog svijeta. U svijetu neku od ilegalnih droga zlorabljuje oko 208 milijuna ljudi.**
- **Ovisnost o drogama i zloraba droga je problem mladih osoba, a pojava ovisnosti je usko vezana za adolescentnu dob.**
- **Prema svim epidemiološkim istraživanjima i praćenjima u svijetu, ali i u Hrvatskoj, ovisnost o drogama pretežito je „muška bolest“.**
- **Od 7.665 ukupno liječenih u 2011. većinu njih kao i prethodnih godina čine muškarci (82,3%), dok su njih 1358 žene.**
- **Omjer muškaraca i žena koji su zatražili pomoć zbog ovisnosti o drogama u 2011. iznosi 4,6:1.**
- **Vrlo malo istraživanja bilo posvećeno pojavi ovisnosti među ženama, premda se velik broj stručnjaka slaže da je priroda ovisnosti kod žena drukčija te u skladu s tim zahtijeva i bitno drukčije oblike tretmana**



Uloga obitelji u prevenciji ovisnosti

- **Obitelj - osnovna jedinica društva i osnovna ljudska zajednica, čija je primarna uloga briga za odgoj i podizanje djece.(Murdock 1949., Golubović 1981.).**
- Obitelj je prvi odgojni i zaštitni čimbenik u razvoju mlade osobe, te je posebnu pozornost potrebno usmjeriti na izgradnju i jačanje kvalitetnih i poticajnih odnosa među njenim članovima
- **Ključ uspješnog roditeljstva je imati blizak odnos s djetetom.**
- Najvažnija uloga obitelji je **roditeljstvo**, koje podrazumijeva **uključenost oba roditelja**
- **Kompetentno roditeljstvo** shvaća se i kao roditeljstvo koje poštuje i podupire prava djeteta kako su sadržana u UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta
- **Istraživanja su pokazala da postoji povezanost između labilnog obiteljskog sustava i pojave ovisnosti o drogama (Hudolin V. 1980).**
- **Obitelj je najvažniji okvir za prevenciju ali i razvoj mnogih poremećaja u ponašanju, pa tako i ovisnosti.**

Obilježja obitelji žena ovisnica i obilježja psihosocijalnog razvoja

- 1930-tih opisivane su žene ovisnice tzv „**opijumski vampiri**“ koje potječu iz dobrostojećih obitelji, inteligentne su i obrazovane, ali žive u drukčijem svijetu (podzemlju) ili na rubu društveno prihvatljivih vrijednosti (**Graham -Mulhall, 1926** u: **Kandall, 2008**).
- Istraživanja **Stantona i suradnika 1978.** godine provedena u Philadelphiji - opisuju prototip **obiteljskog obrasca kod muških i ženskih ovisnika**. Kod žena ovisnica postoji očito natjecanje sa svojim majkama (koje vide kao prezaštitničke i autoritarne), dok za očeve navode da su bili „neumjesni ili glupi“, seksualno agresivni i vrlo često alkoholičari, a pokazalo se da je mogućnost incesta znatno veća nego kod normalnih.
- Istraživanja su pokazala i da je od 30 do 70 posto žena ovisnica bilo **fizički ili seksualno zlostavljano u djetinjstvu**, a mnoge od njih su bile žrtve nasilja i kao odrasle (**Johnston, OMalley i Bachman, 1995**)
- Žene ovisnice češće **potječu iz obitelji koju obilježavaju konflikti, nasilje i incest** (Hanlon et al 2005: u: Chen, 2009).
- U etiologiji pojave ovisnosti kod žena, kao jedan od ključnih čimbenika navodi se **trauma** koja može biti izazvana seksualnim, fizičkim i obiteljskim nasiljem te stigmatizacijom na osnovi siromaštva, rasne pripadnosti ili spolne orijentacije.
- Također, **muški partner** može snažno utjecati na mladu ženu da počne konzumirati droge i alkohol (Price i Simeel, 2002. Sveučilište *Berkley* u Kaliforniji)
- Istraživanje provedeno u Americi (Kessler i sur., 1996). pokazalo je da su kod žena ovisnica o drogama znatno češće prisutni **psihički poremećaji** nego kod muškaraca ovisnika

Rizični i zaštitni (protektivni) obiteljski i drugi čimbenici za pojavu ovisnosti

NIDA Research –Based Guide (2008.)

Rizični obiteljski čimbenici

- ❖ **ovisnost u obitelji najčešće u obliku alkoholizma**
- ❖ **neujednačenost u emocionalnom odnosu prema roditeljima (pozitivniji emocionalni odnos s majkom)**
- ❖ **nedostatak kontinuiranog roditeljskog nadzora**
- ❖ **manjkavost kvalitete roditeljske skrbi u predadolescentnom periodu**
- ❖ **rana odsutnost očeva iz obitelji ili njegova neadekvatna uloga u obitelji**
- ❖ **sociopatološke pojave u obitelji kao što su kriminal, nasilje i zlostavljanje**
- ❖ **rastava roditelja**
- ❖ **neadekvatni stilovi roditeljskog odgoja (autoritaran, permisivan i indiferentan)**

Drugi rizični čimbenici za pojavu ovisnosti

- 1. kulturno-sociološki čimbenici:** dostupnost droge, socijalno okruženje koje promiče ili dopušta konzumiranje droga, druženje s vršnjacima koji konzumiraju drogu, loša kaznena politika
- 2. psihosocijalni čimbenici ;** rani poremećaji u ponašanju i loš školski uspjeh, postojanje ranijih psihičkih teškoća i bolesti, izloženost psihičkoj traumi ili stresu
- 3. osobine ličnosti;** povučенost/sramežljivost, agresivno i impulzivno ponašanje
- 4. genetske predispozicije**

Uzroke pojave ovisnosti treba tražiti u međudjelovanju svih navedenih čimbenika, ali i zaštitnih čimbenika na individualnoj i socijalnoj razini.

CILJEVI I METODE ISTRAŽIVANJA

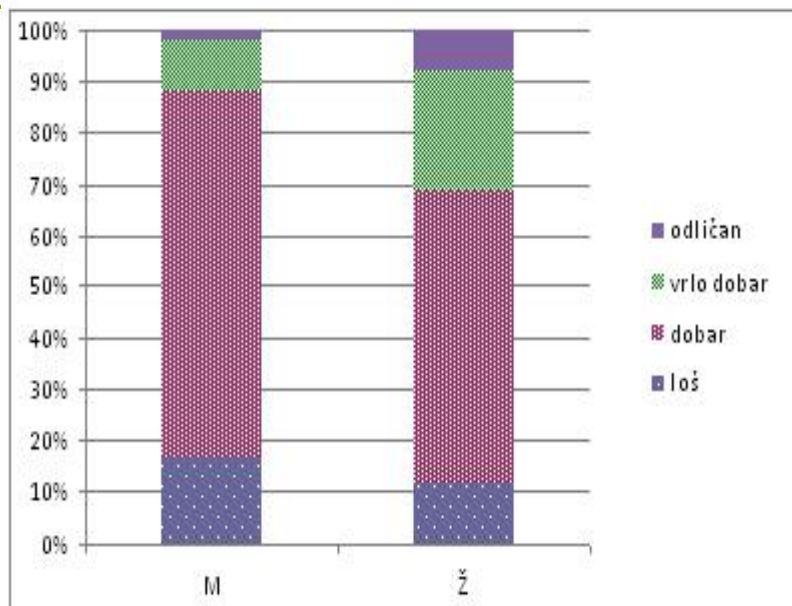
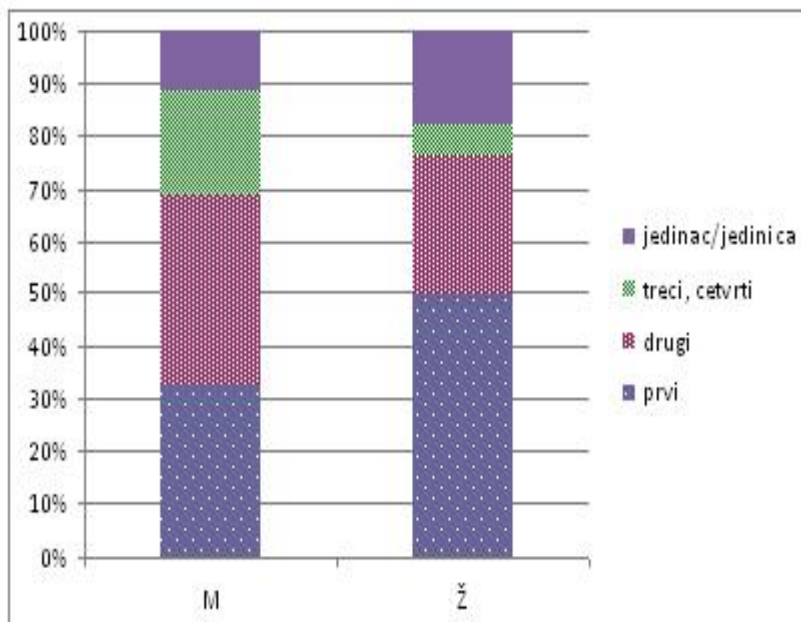
- **Istraživanje provedeno tijekom 2008. i 2009. godine s ciljem izrade doktorske disertacije Ivandić Zimić, J. (2010). Obiteljski rizični činitelji pojave ovisnosti o drogama, Zagreb: Pravni fakultet Studijski centar socijalnog rada.**

-
- **Osnovni cilj** ovog istraživanja je bio utvrditi specifične razlike u pogledu obiteljskih čimbenika i nekih obilježja psihosocijalnog razvoja između muškaraca i žena ovisnica o drogama tijekom njihovog djetinjstva i adolescencije.
 - Istraživanje obuhvatilo **143 ispitanika ovisnika o drogama**, od kojih **92 muškarca i 51 ženu** u dobi od 18 do 46 godina, najčešće u dobi od 23 do 28 godina (prosječna dob **M= 28,18 SD=5,070.**), a koji su se u trenutku ispitivanja nalazili u nekom obliku rezidencijalnog tretmana bolnici ili terapijskoj zajednici (u P.B. Vrapče, KBC-u Sestre Milosrdnice, te u terapijskoj zajednici Zajednica susret i Zajednici Cenacolo – Vrbovec).
 - U trenutku ispitivanja, ispitanici muškarci i žene statistički se značajno **nisu razlikovali** te su i žene i muškarci ovisnici najčešće bili neoženjeni/neudate (**73% muškarci, 67% žene**), najčešće nisu imali djecu (**81% muškarci, 71% žene**), te uglavnom su živjeli s roditeljima (**73% muškarci, 81% žene**).
 - **Podaci su prikupljeni primjenom upitnika koji se sastojao od 67 pitanja uglavnom kvalitativnih varijabli**
 - U okviru istraživanja **ispitivane su razlike između muškaraca ovisnika i žena ovisnica** s obzirom na **socio- demografska, razvojna i interakcijska obilježja obitelji i sociopatološke pojave u obitelji**

REZULTATI

Materijalni status i redoslijed rođenja u obitelji

$p < 0,05$



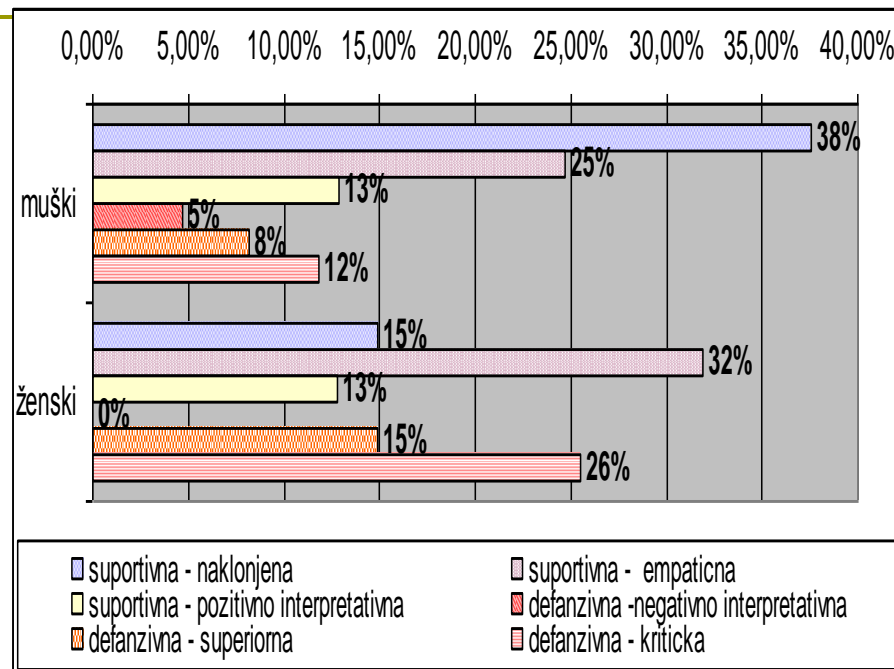
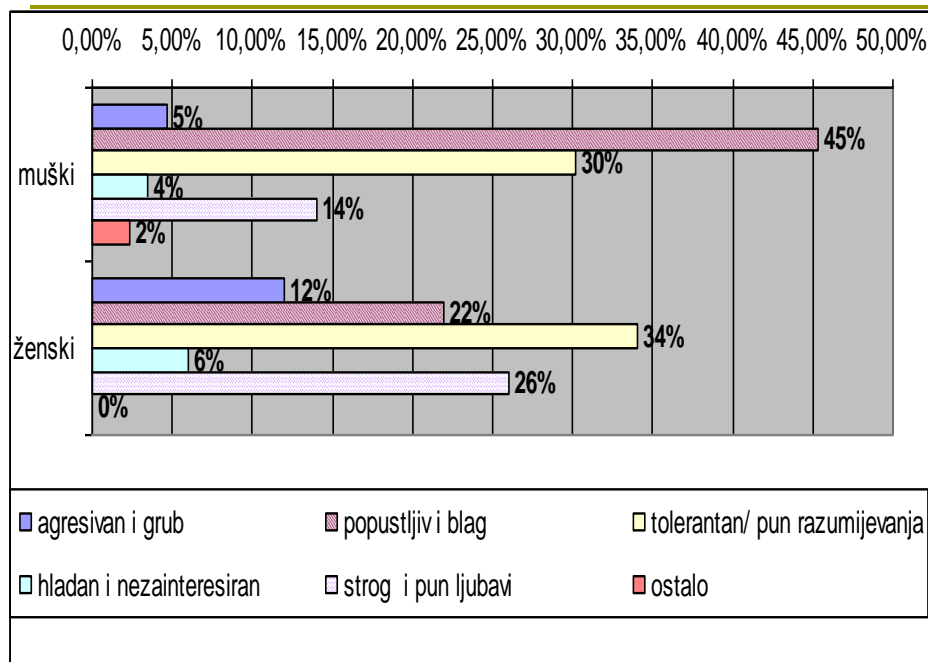
Slika 1. Redoslijed rođenja u obitelji

Slika 2. Materijalni status obitelji

Pokazalo se da žene ovisnice češće potječu iz obitelji koje imaju bolji materijalni status i to **odličnog i vrlodobrog statusa** (žene 31%, muškarci 12%), te da su češće po redoslijedu rođenja **prve i jedinice u obitelji** (68% žene, 43% muškarci).

Emocionalni odnos i komunikacija s majkom tijekom djetinjstva i adolescencije

$p < 0,05$



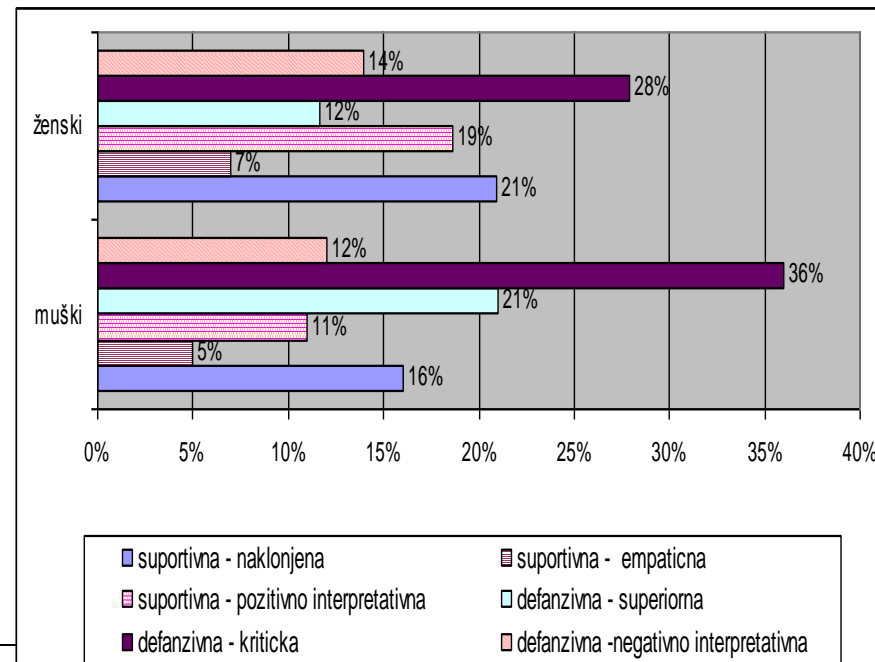
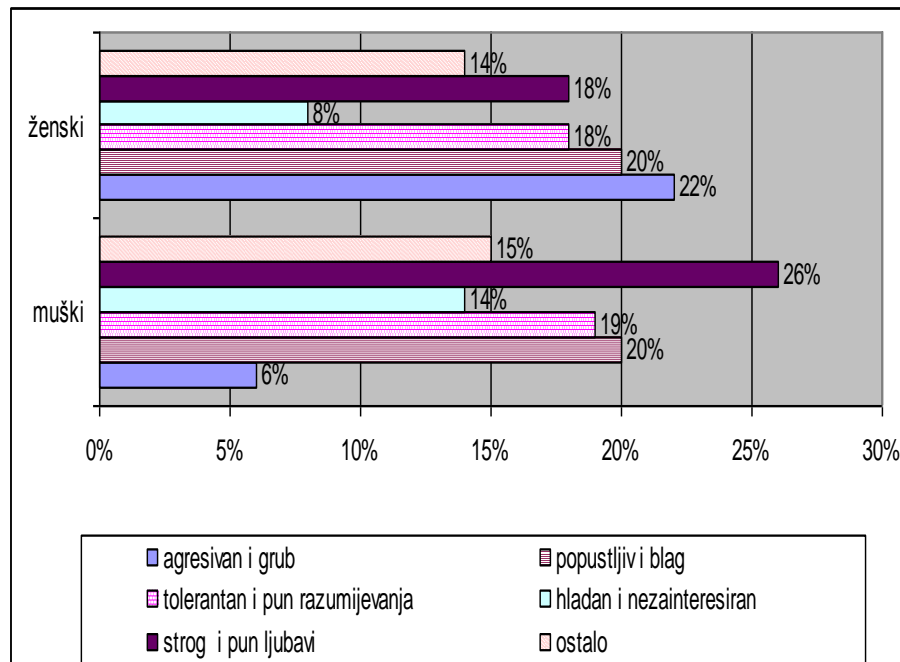
Slika 3. Emocionalni odnos s majkom

Slika 4. Komunikacija s

žene ovisnice se **statistički značajno razlikuju prema emocionalnom odnosu i komunikaciji s majkom u djetinjstvu i adolescenciji**, te žene ovisnice svoj odnos s majkom znatno češće doživljavaju **negativnim** u odnosu na muškarce (**agresivan i grub ili hladan i nezainteresiran 20% žene i 9 % muškarci**), a svoju komunikaciju s majkom znatno češće opisuju **kao defanzivnu (41% žene i 25 % muškarci)**

Emocionalni odnos i komunikacija s ocem tijekom djetinjstva i adolescencije

$p > 0,05$



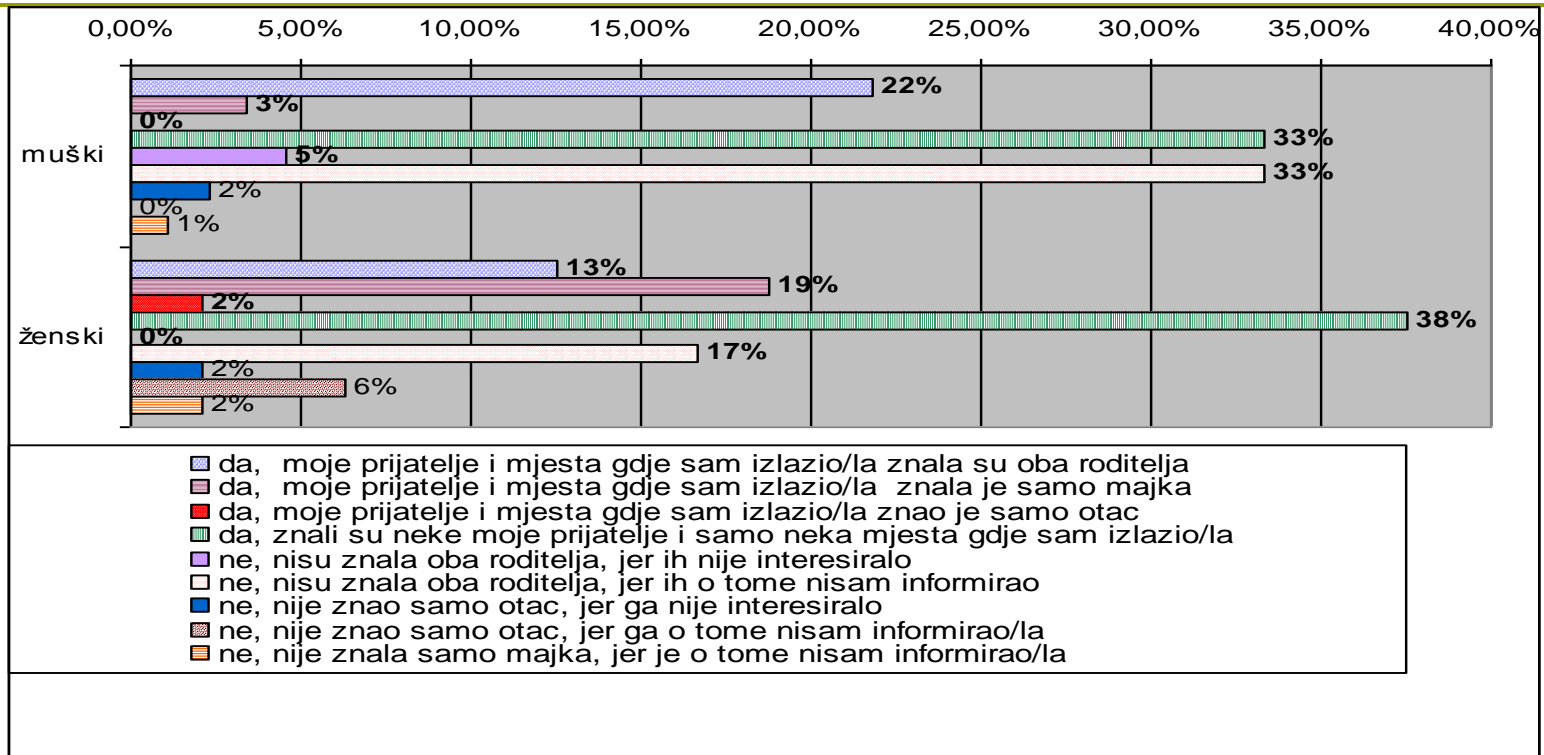
Slika 5. Emocionalni odnos s ocem

Slika 6. Komunikacija s ocem

U pogledu emocionalnog odnosa i komunikacije s ocem, koja je i kod muškaraca i kod žena ovisnica **uglavnom negativna**, ne postoji statistički značajna razlika, premda **žene svoj odnos s ocem doživljavaju nešto negativnijim** u odnosu na muškarce (40% žene, 34% muškarci), a **muškarci svoju komunikaciju s ocem doživljavaju nešto defanzivnijom** u odnosu na žene (žene 53%, muškarci 64%)

Roditeljski nadzor tijekom djetinjstva i adolescencije

$p < 0,01$



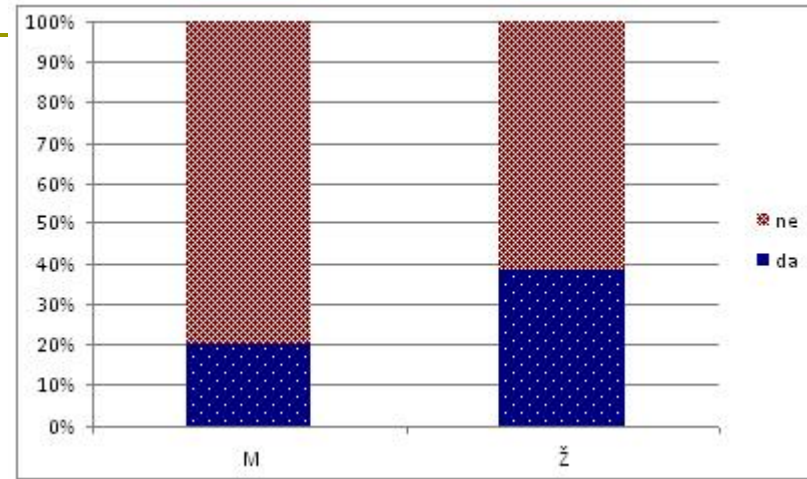
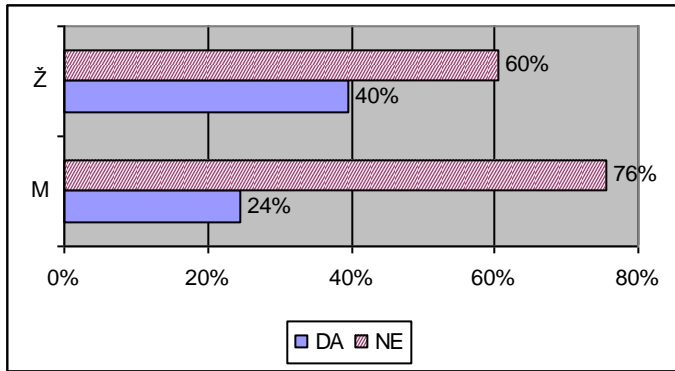
Slika 7. Roditeljski nadzor

Rezultati pokazuju da su žene ovisnice tijekom adolescentne dobi imale znatno **veći roditeljski nadzor** nego muški ovisnici, kod muškaraca oba roditelja znatno češće nisu znali mjesta gdje su izlazili i njihove prijatelje (38% muškaraca naspram 17% žena), a kod žena je znatno češće prijatelje i mjesta gdje su izlazile znala samo majka (19% žene naspram 3% muškarci)

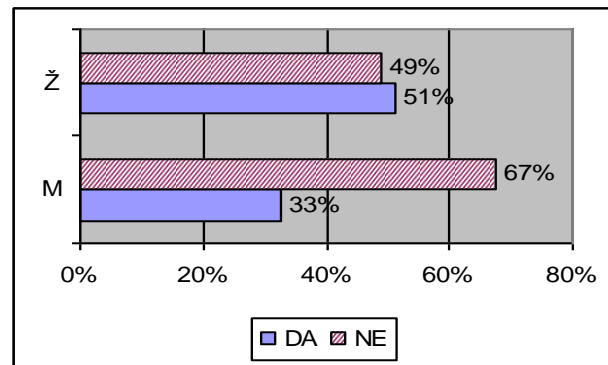
Alkoholizam, zlostavljanje i nasilje u obitelji, rastava roditelja

- Rezultati nadalje pokazuju da su žene ovisnice statistički **značajno češće bile zlostavljane** u odnosu na muške ovisnike (38% žene, 20% muškarci $p < 0,05$),
- Češće su bile **nazočne nasilju u obitelji** od muških ovisnika (40% žene, 24% muškarci $p < 0,05$),
- U obiteljima žena ovisnica je statistički značajno češće bio **prisutan alkoholizam** i duševne bolesti (51% žene, 33% muškarci $p < 0,05$)
- Žene su također češće nego muškarci **bile isključivo zlostavljane od roditelja**, od oca 61% te u značajnom postotku (39%) od majke, za razliku od muških ovisnika koji od majke uopće nisu bili zlostavljani

Alkoholizam, zlostavljanje i nasilje u obitelji



Slika 8. Zlostavljanje s obzirom na spol ($p < 0,05$) **Slika 9. Nazočnost nasilju u obitelji ($p < 0,05$)**



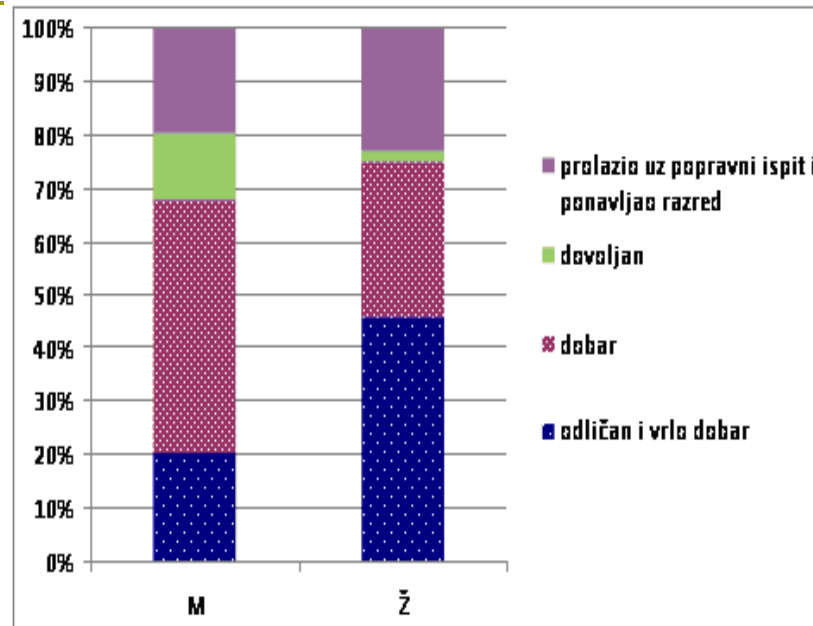
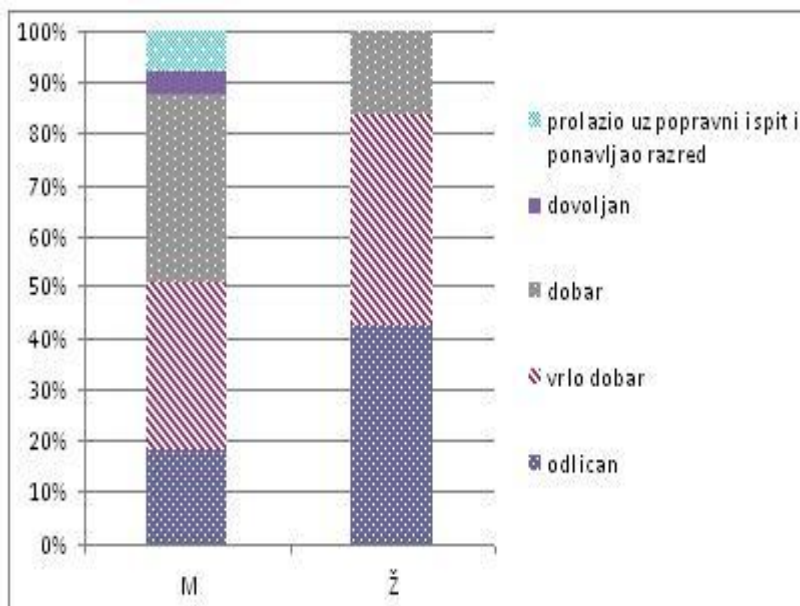
Slika 10. Alkoholizam i duševne bolesti ($p < 0,01$)

Školski uspjeh u osnovnoj i srednjoj školi

- Muškarci i žene se statistički značajno razlikuju prema školskom uspjehu u osnovnoj školi te su žene ovisnice imale **značajno bolji školski uspjeh** u osnovnoj školi (odličan i vrlo dobar 83% žene, 50% muškarci).
- Premda je i kod muškaraca i kod žena školski uspjeh u srednjoj školi lošiji nego u osnovnoj školi, žene ovisnice imaju statistički značajno **bolji uspjeh u srednjoj školi** (odličan i vrlo dobar 44% žene, samo 20% muškarci).
- Međutim, zanimljivo je da su u srednjoj školi žene češće od muškaraca prolazile uz popravni ili ponavljale razred (22% žena naspram 19% muškaraca)

Školski uspjeh u osnovnoj i srednjoj školi

$p < 0,01$



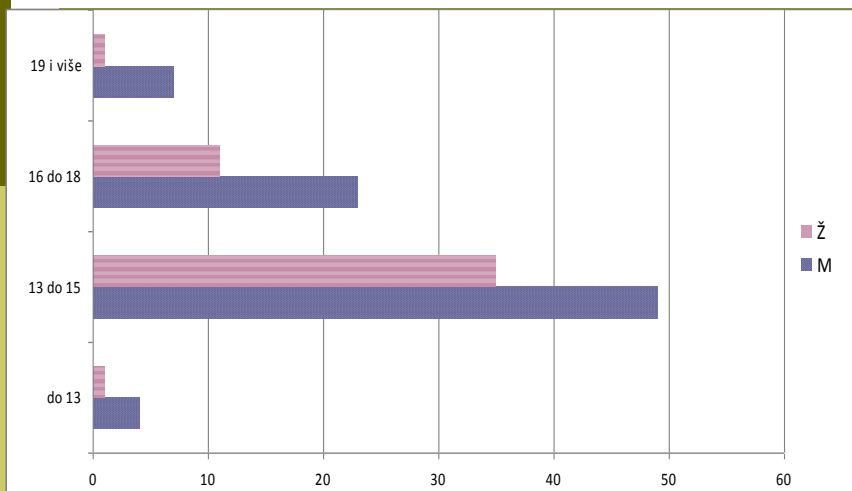
Slika 12. Školski uspjeh u osnovnoj školi

Slika 13. Školski uspjeh u srednjoj školi

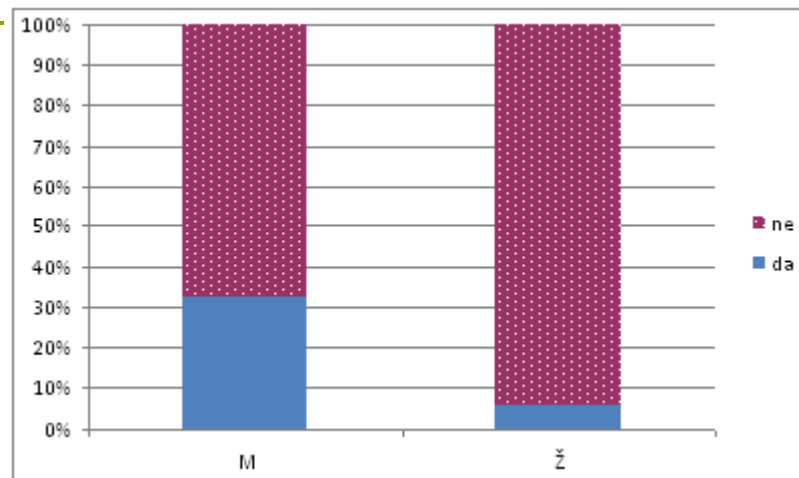
Dob početka konzumiranja droga, kaznena djela i pokušaj suicida

- I muškarci i žene ovisnice su najčešće prvi put uzeli drogu u dobi između 13. i 15. godine (73% žena, 59% muškaraca), iako su žene prosječno bile nešto mlađe u odnosu na muškarce kada su prvi put konzumirale drogu
- Žene ovisnice znatno rjeđe u odnosu na muškarce su činile kaznena djela ili prekršaje u osnovnoj školi (3% žene, 32% muškarci)
- I muškarci i žene u visokom postotku bili su izloženi psihičkoj traumi ili stresu (žene 50%, muškarci 45%) te ne postoji statistički značajana razlika između njih
- Žene ovisnice češće nego muškarci ovisnici razmišljaju o suicidu (73% žene i 48% muškarci) ili su pokušale suicid (43% žene, 17% muškarci)

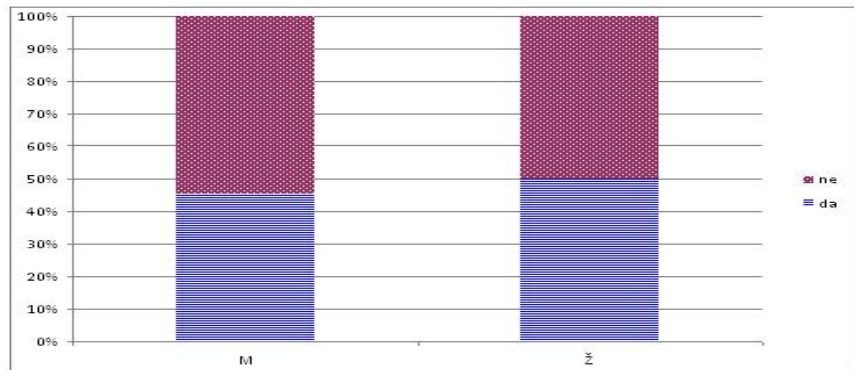
Dob početka konzumiranja droga, kaznena djela i pokušaj suicida



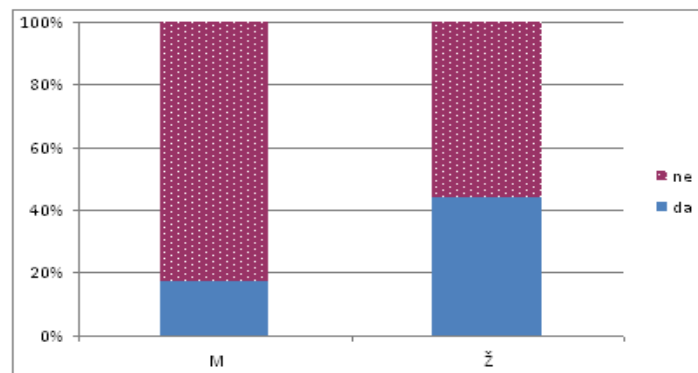
Slika 14. Dob početka konzumiranja droga $p > 0,05$



Slika 15. Kaznena djela u OŠ ($p < 0,01$)



Slika 16. Doživljaj psihičke traume ili stresa ($p > 0,05$)



Slika 17. Pokušaj suicida ($p < 0,01$)

SAŽETAK REZULTATA

Žene ovisnice za razliku od muškaraca ovisnika:

- Najčešće potječu iz obitelji **vrlo dobrog i odličnog materijalnog statusa te su najčešće po redoslijedu rođenja prve ili jedinice.**
- Kao dominantno obilježje njihove obitelji pojavljuje se **alkoholizam, zlostavljanje i nasilje u obitelji.**
- Imaju **lošiji emocionalni odnos s majkom i komunikaciju s njom od muških ovisnika**, te kao i muškarci negativan odnos i komunikaciju s ocem, te se može reći da su kod žena ovisnica **loši odnosi i negativna komunikacija s oba roditelja** bitno obilježje u njihovom razvoju.
- Iako su tijekom djetinjstva i adolescencije imale bolji roditeljski nadzor **žene su bile mlađe od muškaraca kada su prvi put probale drogu,**
- imale su **bolji školski uspjeh i u osnovnoj i u srednjoj školi** te su manje činile kaznena djela.
- jednako kao i muškarci ovisnici, žene ovisnice bile su izložene **psihičkoj traumi ili stresu**
- u odrasloj dobi žene su bile sklonije **suicidu**

ZAKLJUČCI

-
- Može se potvrditi i hipoteza ovog i mnogih drugih istraživanja u svijetu da su **rizični obiteljski psihosocijalni i obiteljski uvjeti kod žena ovisnica o drogama ekstremnije izraženi nego kod muških ovisnika**, te da pojava ovisnosti kod žena ovisnica o drogama ima drugačiji tijek nego kod muškaraca ovisnika.
 - Ženska djeca u ranoj fazi ovisnosti mogu sasvim **zadovoljavajuće funkcionirati u školi**, što otvara pitanje otkrivanja tih djevojčica u što ranijoj fazi kako bi se na vrijeme započelo s preventivnim programima.
 - Rezultati upućuju na **zaključak** da u planiranju preventivnih programa za žensku djecu, ali i programa tretmana za žena ovisnice treba imati **drugačiji pristup** koji nužno treba uključivati **obiteljski pristup i obiteljsku terapiju**.



ZAHVALJUJEM NA VAŠOJ PAŽNJI

Za više informacija

jadranka.ivandic@uredzadroge.hr

ili pogledati članak (dostupan online)

Ivandić Zimić, J. (2012): Žene ovisnice- razlike u obilježjima obitelji i obilježjima psihosocijalnog razvoja između žena i muškaraca ovisnika o drogama,

Kriminologija i socijalna integracija 19(2).57-71